

พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี:

วัฒนธรรมนานาชาติ

King of Thonburi Royal Duties:

International Culture

วิชุดา พรายยงค์

Vichuda Prayyong

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

Faculty of Humanities and Social Sciences, Dhonburi Rajabhat University

E-mail: au_vichuda@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีด้านความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและนานาชาติ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหมายรับสั่งสมัยกรุงธนบุรี จำนวน 10 หมายถึง พื้นที่ทางวัฒนธรรมในแขวงวัดกัลยาณ์ แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชนชาติในกรุงธนบุรี คือ วัฒนธรรมของชาวจีน วัฒนธรรมของชาวมอญ วัฒนธรรมของชาวลาว วัฒนธรรมของชาวโปรตุเกส เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยคือแบบบันทึกข้อมูลทางวัฒนธรรมนานาชาติจากหมายรับสั่งสมัยกรุงธนบุรี แบบบันทึกในการลงเก็บข้อมูลภาคสนาม และแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้อาวุโสในชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านวัฒนธรรมนานาชาติในกรุงธนบุรี ผลการวิจัยพบว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงโปรดให้ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อันเป็นสิ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นชาติ ปรากฏวัฒนธรรมของชาวจีน ชาวมอญ ชาวลาว ชาวโปรตุเกส ในงานมหรสพ ปรากฏศาสนสถาน และวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติ ซึ่งมีการผสมผสานวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติกับวัฒนธรรมไทยอย่างกลมกลืน ด้วยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีพระราชปณิธานในการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรมของไทย และทรงมีวิสัยทัศน์ในการรวมกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งมีอยู่หลากหลายในกรุงธนบุรีให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ด้วยกลยุทธ์ทางนโยบายที่สำคัญประการหนึ่งในการจัดการทางสังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักความเสมอภาคระหว่างชนชาติต่างๆ ในกรุงธนบุรี

คำสำคัญ: สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี; ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม; วัฒนธรรมนานาชาติ

Abstract

The research's objective is for analyzing the King of Thonburi royal duties in the dimension of international culture. This is qualitative research which collects the main data via the 10 pieces of royal command in writing in the King of Thonburi reign and field research on the cultural space in the Wat Kanlaya and Hiranrujee sub-districts, Thonburi district, Bangkok. The studying focuses on the King of Thonburi royal duties about the various-nation dweller's cultures; Chinese, Mons, Laos and Portuguese. The research's tools for collecting the datas are the international cultural recording form of the royal command in writing in the King of Thonburi reign, the recording form of field research, and the interviewing form in order to collect datas from the experts and intellectuals in communities and to collect the international cultural datas in Thonburi reigning period. The research's result is the King of Thonburi maintained the cultures which implied the national identity and clearly revealed on the cultures of Chinese, Mons, Laos and Portuguese in the cultural celebrations, and exposed by the religious places and the culture of nations which were harmoniously blended into the Thai culture. In summary, the King of Thonburi had the royal resolution to preserve traditions, customs, arts and cultures of Thai society and his vision was to manage the various nations in Thonburi reigning era for happily living together with a main policy strategy to manipulate the social and cultural affairs, that is 'the concept of equity' between the various cultural groups in Thonburi.

Keywords: King of Thonburi royal duties; Cultural Relativity; International Culture.

บทนำ

ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พระราชกรณียกิจหลักของพระองค์คือ การทำศึกสงครามและพัฒนาประเทศ แต่พระองค์ก็ได้ทรงละเลยการฟื้นฟูทางด้านวัฒนธรรมของไทย และยังทรงมีพระเมตตาในการรับวัฒนธรรมของชนชาติต่างๆ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสมัยกรุงธนบุรี ได้มีส่วนร่วมในพระราชพิธีหลวงต่างๆ ด้วย ถือเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมของสังคมนานาชาติในกรุงธนบุรี และแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสมัยกรุงธนบุรี ดังที่ เกื้อกูล ยืนยงอนันต์ (Yuenyong-anand, 2001) กล่าวว่า สังคมสมัยกรุงธนบุรีเป็นสังคมนานาชาติ จะเห็นได้จากการแสดงและการละเล่นสมัยนี้ มีความหลากหลายแต่ละชนิดเป็นศิลปะของหลายเชื้อชาติ หลายภาษา เช่น การแสดงหุ่นกิมี่ หุ่นไทย หุ่นมอญ หุ่นเขมร หุ่นลาว หุ่นจีน หุ่นญวน และหุ่นทวาย ส่วนจ๊วนมีทั้งจ๊วนจีนและจ๊วนญวน ละครมีทั้งละครไทย ละครเขมร การแสดงเหล่านี้สะท้อนให้เห็นภาพของสังคมสมัยกรุงธนบุรีซึ่งประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติหลายภาษาหลายวัฒนธรรมอาศัยอยู่ด้วยกัน สอดคล้องกับ เรื่องศิลป์ หนูแก้ว (Nukaew, 2003) ที่ชี้ให้เห็นว่า ในกรุงธนบุรีมีชาวต่างชาติจำนวนมากที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน เช่น ชาวจีน ชาวมุสลิม ชาวมอญ ชาวลาว ชาวเวียดนาม ชาวกัมพูชา ชาวยุโรป และเชื้อชาติต่างๆ ได้เข้ามาอาศัยในกรุงธนบุรี จำนวนชาวต่างชาติเหล่านี้มีส่วนทำให้เศรษฐกิจของธนบุรีฟื้นตัวเพราะทำให้ธนบุรีได้แรงงานและได้เก็บภาษีจากการค้า เป็นต้น

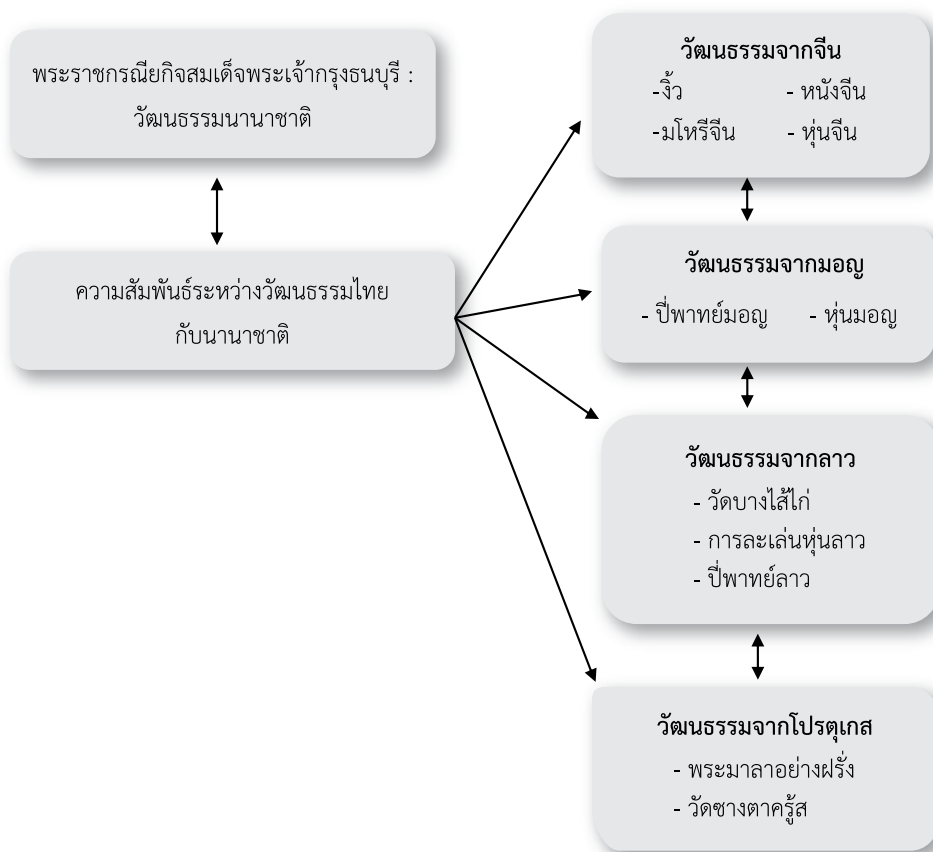
อย่างไรก็ตาม งานศึกษาส่วนใหญ่ที่ผ่านมาจะเป็นการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ของกรุงธนบุรี และพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีด้านการสงครามเป็นหลัก แต่ผู้วิจัยพบว่า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีด้านความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับนานาชาติ ยังไม่มีผู้ศึกษาเท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประเด็นนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาวิเคราะห์พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีด้านความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและนานาชาติในสมัยกรุงธนบุรี อันจะทำให้ทราบความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและนานาชาติในสมัยกรุงธนบุรี ตลอดจนเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องภาษากับสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศต่างๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีด้านความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและนานาชาติในสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งเป็นสิ่งยืนยันชัดเจนว่าสังคมไทยระยะฟื้นตัวจากการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยบนพื้นฐานที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล พระราชกรณียกิจในด้านวัฒนธรรม คือทรงเปิดกว้างทางสังคมเปิดโอกาสให้ประชาชนแต่ละเชื้อชาติได้อาศัยอยู่ร่วมกันภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ได้แก่ จีน มอญ ลาว โปรตุเกส โดยแต่ละเชื้อชาติสามารถแสดงอัตลักษณ์ วัฒนธรรมของตนและเชื่อมโยงวัฒนธรรมของตนกับวัฒนธรรมของไทย ทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้ภายใต้ความเป็นไทยอย่างมีความสุข ดังแผนภาพ

แผนภาพแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกศึกษาวิเคราะห์เฉพาะความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและนานาชาติในสมัยกรุงธนบุรีเท่านั้น โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอน คือ ศึกษาจากเอกสาร (Documentary research) การศึกษาสังเกตภาคสนาม (Observation) และการสัมภาษณ์ (Interview) มีประชากรในงานวิจัย 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) วรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี 2) พื้นที่ทางวัฒนธรรมในเขตกรุงธนบุรี 3) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้อาวุโสที่มีความรู้ทางประวัติศาสตร์ชุมชนในธนบุรี และมีกลุ่มตัวอย่างสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) วรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ได้แก่ หมายรับสั่งสมัยกรุงธนบุรี จำนวน 10 หมายรับสั่ง

หมายรับสั่งที่ 1 เรื่อง การถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระพันปีหลวง กรมพระเทพามาตย์ ณ วัดบางยี่เรือนอก จ.ศ. 1138

หมายรับสั่งที่ 2 เรื่อง เณรที่เข้าพนักงานแต่งการเชิญพระอัฐิสมเด็จพระพันปีหลวง กรมพระเทพามาตย์ไปบำเพ็ญพระราชกุศล ณ วัดบางยี่เรือนอก จ.ศ. 1138

หมายรับสั่งที่ 3 เรื่อง โปรดเกล้าฯตั้งเจ้านครศรีธรรมราช จ.ศ. 1138

หมายรับสั่งที่ 4 เรื่อง ให้เจ้าพนักงานเชิญพระราชโองการ ออกไปพระราชทานมอบเมืองให้เจ้านครศรีธรรมราช จ.ศ.1138

หมายรับสั่งที่ 5 เรื่องการพระราชทานเพลิงพระศพกรมขุนอินทรพิทักษ์ และพระเจ้า นราสุริยวงศ์ ผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราช จ.ศ.1138

หมายรับสั่งที่ 6 เรื่องพระราชทานเพลิง พระศพหม่อมเจ้าแสง และศพพระยาสุโขทัย พระยาพิชัย ไอยสวรรค ณ วัดบางยี่เรือนอก จ.ศ.1138

หมายรับสั่งที่ 7 เรื่องโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ เสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกตที่ท่าเจ้าสนุก จังหวัดสระบุรี จ.ศ.1141

หมายรับสั่งที่ 8 เรื่องการพระราชทานเพลิงพระศพพระมารดาสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าสุพันธุ์ ณ วัดบางยี่เรือนอก จ.ศ.1142

หมายรับสั่งที่ 9 เรื่องก่อพระทราย

หมายรับสั่งที่ 10 เรื่องพระราชโองการตั้งเจ้านันทเสนเป็นเจ้าครองนครเวียงจันทน์

2) พื้นที่ทางวัฒนธรรมในเขตกรุงธนบุรี ได้แก่ แขวงวัดกัลยาณ์ แขวงศิริบุญชัย เขตธนบุรี อันประกอบด้วย วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร วัดกัลยาณมิตรมหาราชวรวิหาร โบสถ์ข้างตาคูรัส วัดบุปผาราม ศาลเจ้าเกียนอันเกง วัดศิริบุญชัยวรวิหาร วัดใหญ่ศรีสุพรรณ วัดประดิษฐาราม วัดบางไส้ไก่ และชุมชนกุฎีจีน

3) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้อาวุโสที่มีความรู้ทางประวัติศาสตร์ชุมชนในธนบุรี เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant)

เครื่องมือวิจัยในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ (1) แบบบันทึกข้อมูลทางวัฒนธรรมนานาชาติจาก
 หมายรับสั่งสมัยกรุงธนบุรี (2) แบบบันทึกในการลงเก็บข้อมูลภาคสนาม (3) แบบสัมภาษณ์ โดยนำมา
 วิเคราะห์ข้อมูลหาความเชื่อมโยงเชิงเหตุผล และอธิบายความในลักษณะพรรณนา

ผลการวิจัย

วัฒนธรรมนานาชาติที่พบในหมายรับสั่งสมัยกรุงธนบุรี

ผลการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ว่า ประชากรที่เข้ามาอยู่ในกรุงธนบุรีมาจากหลายเชื้อ
 ชาติ ได้แก่ จีน มอญ ลาว โปรตุเกส เมื่อมาอาศัยอยู่ร่วมกันจึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ทาง
 วัฒนธรรม วัฒนธรรมนานาชาติที่พบในหมายรับสั่งสมัยกรุงธนบุรี ได้แก่ การแสดงมหรสพในงานพระราชพิธี
 เช่น งานพระศพ งานสมโภชพระแก้วมรกต เป็นต้น โดยแบ่งเป็นประเภทของวัฒนธรรมดังนี้ 1) อาหาร
 2) ที่อยู่อาศัย 3) เครื่องแต่งกาย 4) ความเชื่อศาสนา และ 5) ประเพณีการละเล่น อนึ่ง พบประเภทของ
 วัฒนธรรมนานาชาติมากที่สุด ได้แก่

1) วัฒนธรรมเกี่ยวกับมหรสพ ประเพณีการละเล่น

สมัยกรุงธนบุรีมีผู้คนหลายเชื้อชาติมาอาศัยอยู่ร่วมกัน ในงานพิธีสำคัญจึงปรากฏประเพณี มหรสพ
 การละเล่นของหลายเชื้อชาติ ซึ่งแต่ละเชื้อชาติแสดงให้เห็นถึงการแสดงออกทางวัฒนธรรมของตน¹ ดังนี้

1) รำนน้ำ	10) โรงละครเขมร	19) ปี่พาทย์ลาว
2) โขน	11) โรงละครรามัญ	20) ปี่พาทย์รามัญ
3) ดอกไม้เพลิง	12) ญวนหก	21) พรบไก่
4) จั้ว	13) บำเหน็จเบี้ยเลี้ยง	22) เทพทอง
5) หุ่นลาว	14) มังกร	23) รำหึง
6) หนังจีน	15) มโหรีไทย	24) ช่าง (ดอกไม้)ไทย
7) หนังไทย	16) มโหรีแขกฝรั่ง	25) ช่าง (ดอกไม้)จีน
8) หุ่นญวน	17) มโหรีจีน	26) วันมหาสงกรานต์
9) โรงจั่วใหญ่	18) มโหรีญวน	27) บายศรี

¹ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจาก วิชุดา พรายยงค์. รายงานการวิจัยพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้า
 กรุงธนบุรี: วัฒนธรรมนานาชาติ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2561.

28) ทองอังกฤษ	33) คู่ปล้ำ คู่มวย	38) ไต่ลวด
29) ปีกลองจิ้น	34) คู่โล่ตั้ง	39) ต่อเท้า
30) ปีกลองมลายู	35) คู่กระบี่	40) โมงครุ่ม
31) ก่อพระทราย	36) คู่ทวนมอญ	41) กระบี่ กระบอง
32) พลูจีน	37) ลาวญวนหกไม้	

2) วัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อศาสนา

หมายรับสั่ง จำนวน 10 หมายถึง เป็นหมายรับสั่งเกี่ยวกับพิธีพระศพจำนวน 5 หมายถึง วัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อศาสนาเป็นพิธีพระศพ ได้แก่

1) ราชวัติ	7) รันม้าโกศ
2) ฉัตรเบญจรงค์	8) ช่างทำบุษบก
3) ระทา	9) พระราชทานเพลิงศพ
4) สามช้าง	10) บังสุกุล
5) ทิม	11) ถวายเงินพระ
6) โรงทิม	12) ต้นกล้วยพฤกษ์

3) วัฒนธรรมเกี่ยวกับการแต่งกาย

วัฒนธรรมด้านการแต่งกายที่ปรากฏในหมายรับสั่ง ปรากฏเฉพาะการแต่งกายของกษัตริย์หรือชนชั้นปกครองเท่านั้น ได้แก่

- 1) พระมาลาอย่างฝรั่ง
- 2) ฉลองพระองค์เข็มคาบอย่างน้อยก้านแย่งพื้นแดง
- 3) ฉลองพระองค์ญี่ปุ่น
- 4) เครื่องสูง
- 5) เสื้อครุยขาว
- 6) เสื้อเกราะ

4) วัฒนธรรมเกี่ยวกับอาหาร

ในหมายรับสั่งสมัยกรุงธนบุรี มีปรากฏวัฒนธรรมอาหารไม่มากนัก ปรากฏเพียงวัฒนธรรมด้านอาหาร ที่เกี่ยวเนื่องด้วยพิธีทางศาสนา ได้แก่ ข้าวห่อถวายพระ

ผลการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมนานาชาติดังปรากฏว่ามีการละเล่น มหรสพ ของแต่ละชนชาติมาแสดงอยู่ร่วมกันในงานเดียวกันหลายครั้ง ซึ่งเป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมเดียวกัน แสดงถึงพระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้า

กรุงธนบุรี ที่ทรงมีวัตถุประสงค์ในการรวมคนแต่ละเชื้อชาติให้เป็นหนึ่งเดียว ซึ่งแต่ละเชื้อชาติสามารถแสดงอัตลักษณ์ วัฒนธรรมของตนเองได้อย่างเต็มที่ โดยทำให้ทุกเชื้อชาติได้มีส่วนร่วมในการแสดงมหรสพ และอยู่รวมกันภายใต้ความเป็นไทยอย่างเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

นอกจากนี้ จากจำนวนหมายรับสั่งทั้งหมด 10 หมายรับสั่ง วิเคราะห์จำแนกได้สองลักษณะ ดังนี้

ก) ประเภทของหมายรับสั่ง

ปรากฏเป็นหมายรับสั่งเรื่องพระราชพิธีพระศพมากที่สุดคือ 5 หมายรับสั่ง หรือครึ่งหนึ่งของหมายรับสั่งทั้งหมด รองลงมาคือ การตั้งเจ้าเมืองประเทศราชจำนวน 3 หมายรับสั่ง หมายรับสั่งเรื่องสมโภชพระแก้วมรกต จำนวน 1 หมายรับสั่ง หมายรับสั่งเรื่องก่อพระทราย จำนวน 1 หมายรับสั่ง

ข) วัฒนธรรมที่ปรากฏในหมายรับสั่ง

ปรากฏวัฒนธรรมด้านประเพณีการเล่นมากที่สุด จำนวน 41 รายการ รองลงมาคือ วัฒนธรรมด้านศาสนาความเชื่อ จำนวน 13 รายการ วัฒนธรรมด้านเครื่องแต่งกาย 6 รายการ วัฒนธรรมด้านอาหาร จำนวน 1 รายการ และไม่พบวัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัย

ปรากฏวัฒนธรรมนานาชาติของชาติพันธุ์จีนมากที่สุด จำนวน 7 รายการ รองลงมาคือชาติพันธุ์มอญ 4 รายการ ชาติพันธุ์ลาว 3 รายการ ตามลำดับ

พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชนชาติต่าง ๆ

พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชนชาติในกรุงธนบุรี จากการศึกษาเอกสาร สังเกตภาคสนาม สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้สูงอายุในชุมชน เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชนชาติในกรุงธนบุรีในภาพรวม ผู้วิจัยได้แบ่งหมวดหมู่การวิเคราะห์และสังเคราะห์ออกเป็น 4 กลุ่มชนชาติ ได้แก่

1) วัฒนธรรมของชาวจีน

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีเชื้อสายจีน ตามพระราชประวัติปรากฏว่า พระองค์เป็นบุตรชายของนายไหฮอง และนางนกเอี้ยง สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพูดภาษาจีนได้เป็นอย่างดี และในคราวที่ทรงรวบรวมผู้คนตีฝ่าวงล้อมออกจากกรุงศรีอยุธยาไปยังเมืองจันทบุรี รวบรวมกำลังไพร่พล เพื่อกลับมากู้อิสรภาพจากพม่าเมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ.2310 นั้น ชาวจีนเป็นกำลังสำคัญในการร่วมกู้อิสรภาพในครั้งนั้น นอกเหนือจะเป็นกองทหารร่วมรบพม่าแล้ว ยังมีชาวจีนในแถบตะวันออกที่เชี่ยวชาญการต่อเรือและเดินเรืออาสา เป็นได้ทั้งเพื่อถือท้ายเรือให้กองทัพเรือ ทพหน้าที่รับมอบหมายให้ตีค่ายใหญ่ของสุกั้นนั้นเป็นทัพจีนมีพระยาพิพิธซึ่งเป็นชาวจีน ต่อมาได้เป็นพระยาราชานครศรีนครราชสีมาหรือบ้านทลายมาศ (Supasophon, 1984:39) ชาวจีนจึงมีบทบาทสำคัญในกรุงธนบุรีเป็นอย่างมาก และพระองค์ได้ให้ชาวจีนที่ร่วมรบกับพระองค์ได้รับตำแหน่งสำคัญในราชสำนัก ตลอดจนพระราชทานที่ดินให้สร้างชุมชนกระจายอยู่ทั่วไปในกรุงธนบุรี และฝังตรงข้ามพระราชวังของพระองค์

ขณะที่พระราชกรณียกิจด้านวัฒนธรรมเงินของพระองค์นั้น ปรากฏชัดเจนในด้านประเพณีการเล่น กล่าวคือ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงโปรดให้มีการเล่น มหรสพ ในงานพระราชพิธีสำคัญต่างๆ ดังปรากฏในหมายรับสั่ง เช่น การถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระพันปีหลวง กรมพระเทพามาตย์ ณ วัดบางยี่เรือนอก “กลางวัน โขน หลวงอินทรวท 1 โขนขุนราชเสนี 1 (รวม) 2 โรงๆ ละ 7 คำลึง วันละ 14 คำลึง 3 วัน 2 ชั่ง 2 คำลึง จั้ว พระยาราชนครินทร์ 1 วันละ 4 คำลึง 3 วัน 12 คำลึง เทพทองโรง 1 3 วัน 1 ชั่งช่องระทา โขน 4 โรงรำหญิง 4 โรง หนังสือกลางวัน 2 โรง หุ่นยวน 1 โรง จั้ว 2 โรง (รวม) 13 โรงๆ ละ 1 บาท วันละ 3 คำลึง 1 บาท (รวม) 3 วัน 9 คำลึง 3 บาท หุ่นลาว 2 โรงๆ ละ 2 บาท วันละ 1 คำลึง 3 วัน 3 คำลึง (รวม) 12 คำลึง 3 บาท (รวม) 19 โรง 4 ชั่ง 6 คำลึง 3 บาท”

2) วัฒนธรรมของชาวมอญ

ชาวมอญมีบทบาทในราชการสงครามของไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาจวบจนในสมัยกรุงธนบุรี มีผู้นำมอญที่สำคัญคือพระยาเจ่ง ซึ่งเป็นต้นตระกูลคชเสนี เข้ารับราชการในสมัยกรุงธนบุรี และร่วมรบในคราวรบกับอะแซหุ่ญก็ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้พระยาเจ่งคุมกองทัพมอญสมทบกับไพร่พลเมืองชัยนาทยกไปตั้งที่กำแพงเพชร เพื่อซุ่มสกัดทัพพม่าที่อะแซหุ่ญก็จัดส่งลงมาจากทางเหนือ พระยาเจ่งได้นำทัพไปตั้งซุ่มอยู่ที่แขวงเมืองกำแพงเพชร เมื่อกองทัพพม่ายกลงมาใกล้เมืองพม่าแตกพ่ายไปหมด ในสมัยกรุงธนบุรีได้เรียกมอญกลุ่มนี้ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ปากเกร็ดนี้ว่ากลุ่มมอญใหม่ เพราะมีชาวมอญดั้งเดิมที่ได้ตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาและชาวมอญเหล่านี้ได้อพยพจากกรุงศรีอยุธยา มาตั้งถิ่นฐานในกรุงธนบุรี เรียกว่า กลุ่มมอญเก่า (Klaynatom, 2012) ชาวมอญพวกหนึ่งได้มาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ที่อำเภอปากเกร็ด นนทบุรี และสามโคก ปทุมธานี มอญที่เข้ามาครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวทหารและได้ร่วมรบกับทหารมอญเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยาและทหารไทยทำสงครามขับไล่พม่าอย่างมาก ซึ่งเป็นการขับไล่เข้าศึกอย่างเข้มข้น (Nguenshai, 2007)

ขณะที่พระราชกรณียกิจด้านวัฒนธรรมชาวมอญ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีพระเมตตาต่อชาวมอญในสมัยกรุงธนบุรีมาก ทรงพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้ขุนนางสำคัญชาวมอญ ได้แก่ พระยารามัญวงศ์ ซึ่งมียศเสมอจตุสดมภ์ในสมัยกรุงธนบุรี (O-Charoen, 1998) สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรียังทรงพระราชทานตำแหน่งขุนนางให้ชาวมอญอีกหลายคน แม้กระทั่งผู้หญิงก็ได้ทรงรังเกียจ คือ ท้าวทรงกันดารหรือนางเม้ยทอ ให้ดำรงตำแหน่งอธิบดีพระคลังฝ่ายใน เป็นใหญ่ในบรรดาฝ่ายในทั้งหมด เนื่องจากท้าวทรงกันดารนี้เป็นข้าราชการรับใช้อยู่ในวังตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา จึงรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นอย่างดี เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงขึ้นครองราชย์ นางเม้ยทอจึงรวบรวมญาติพี่น้องมาถวายตัวรับใช้สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และได้ส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี ของไทยและมอญที่มีการผสมผสานมาช้านาน ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ออกพรรษา ปัจจุบันยังมีชาวมอญที่ถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรมของชาวมอญสู่ชนรุ่นหลัง เช่น การตัดธงตะขาบ อันเป็นสัญลักษณ์ของชาวมอญที่ใช้ในงานบุญในปัจจุบัน

3) วัฒนธรรมของชาวลาว

เมื่อคราวที่เจ้าพระยามหาคษัตริย์ศึกไปตีเวียงจันทน์ในสมัยกรุงธนบุรี ได้กวาดต้อนชาวลาวมาเป็นเชลยจำนวนมาก ชาวลาวส่วนใหญ่ในสมัยนี้คือลาวเวียงและลาวโซ่งหรือไทดำ ซึ่งมีชื่อเรียกขานกันว่า “ลาวเวียง” หรือ “ลาวกลาง” ชุมชนชาวลาวที่สำคัญในธนบุรี คือชาวลาวในชุมชนบางไส้ไก่ (ด้านหลังของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) ซึ่งมีชื่อเสียงในฐานะเป็นแหล่งผลิตขลุ่ยคุณภาพดี (ซึ่งในปัจจุบันยังคงทำอยู่) บรรพบุรุษของชาวลาวที่ชุมชนนี้อพยพมาจากเวียงจันทน์ ส่วนชาวลาวที่มีสายสัมพันธ์อันดีกับชุมชนชาวลาวที่สระบุรีคือกลุ่มคนที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ขณะที่พระราชกรณียกิจด้านวัฒนธรรมของชาวลาว บังอร ปิยะพันธุ์ (Piyapun, 1998) ชี้ว่าทางด้านศิลปวัฒนธรรมลาว ปรากฏว่าการแสดงที่เรียกว่าหุ่นลาวได้เข้าร่วมแสดงในพิธีสำคัญ เช่น งานพระราชทานเพลิงศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์เสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกตที่ท่าเจ้าสนุก จังหวัดสระบุรี พ.ศ.2322 ได้มีหมายกำหนดการให้ตั้งการสมโภชมีการละเล่นต่างๆ ทั้งของไทยและของต่างชาติรวมทั้งหุ่นลาวด้วย การแสดงหุ่นลาวมีทั้งแบบตั้งเป็นโรงขึ้นกลางแปลงกรณีงานพระราชทานเพลิงศพและงานสมโภชต่างๆ อีกแบบหนึ่งเป็นการเข้าขบวนแห่ทางเรือ เช่น การอัญเชิญพระแก้วมรกตมากรุงธนบุรีเรียกว่าแห่หน้าเครื่องเล่น คณะผู้แสดงต่างได้รับพระราชทานเงินรวมทั้งปีพาทย์ลาว 12 คน ได้คนละ 1 ตำลึงด้วย

ส่วนลักษณะ *หุ่นลาว* สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มวัฒนธรรม 2 กลุ่มใหญ่ คือ หุ่นอีปอก หรือหุ่นตุ๊กตา หุ่นลาวแบบประเพณี ศูนย์กลางอยู่ที่หลวงพระบาง หุ่นอีปอกมีรูปร่างโครงสร้างคล้ายหุ่นกระบอกไทย เพียงแต่เสื้อผ้า และเครื่องประดับจะมีความละเอียดน้อยกว่า นิยมเล่นในวังเรื่องที่นำมาเล่น ได้แก่ รามายณะ และตำนานท้องถิ่น (Laos Puppet And Bludgeon Band, 2014)

4) วัฒนธรรมของชาวโปรตุเกส

ชาวโปรตุเกสเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยเป็นเวลานานแล้ว ทั้งในรูปแบบของการค้าขาย เผยแผ่ศาสนา และการช่วยราชการสงคราม ดังเห็นได้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา นั้น แต่แรกเริ่มพระมหากษัตริย์ทรงพระเมตตาให้ชาวต่างชาติเช่นโปรตุเกสสามารถค้าขายในกรุงศรีอยุธยาได้ แต่ยังมีได้พระราชทานที่ดินให้อยู่เป็นหลักแหล่งชัดเจน ต่อเมื่อชาวโปรตุเกสได้ช่วยราชการสงครามร่วมรบ พระมหากษัตริย์จึงทรงพระราชทานที่ดินให้ชาวโปรตุเกสและมอบสิทธิพิเศษในการยกเว้นภาษีอากรถึง 3 ปี เมื่อพิจารณาถึงชาวโปรตุเกสในสมัยกรุงธนบุรี จะเห็นได้ว่า ทหารเชื้อสายชาวโปรตุเกสได้เข้าร่วมรบในกองทัพของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เพื่อกอบกู้เอกราชคืนจากการยึดครองของพม่า ซึ่งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ให้ความไว้วางใจใจกลุ่มเชื้อชาติโปรตุเกสเป็นอย่างมากในรัชสมัยของพระองค์

ขณะที่พระราชกรณียกิจด้านวัฒนธรรมของชาวโปรตุเกส พระองค์ทรงมีพระเมตตาในการพระราชทานเงินให้บาทหลวงสร้างโบสถ์ข้างตาคูรัส ดังที่ จิราภรณ์ มาตังคะ (Matungka et al., 2006)

กล่าวว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงพระราชทานที่ดิน เงิน จำนวน 20 กษาปณ์ และเรือ 1 ลำ ให้กับคุณพ่อ ยาโกเบ กอร์ (Jacques Corre) บาทหลวงมิชชันนารีชาวประเทศฝรั่งเศส เมื่อปี 2312 เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2315 บาทหลวงกอร์ได้ตั้งชื่อที่ดินว่า ซางตาครัส (Santa Cruz) เป็นภาษาโปรตุเกส แปลว่า ทางเขนศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากวันที่ได้รับพระราชทานที่ดิน ตรงกับวันฉลองเทิดทูนมหากางเขน เนื่องจากชุมชนแห่งนี้มีคริสตชนเชื้อสายโปรตุเกสอยู่มาก สอดคล้องกับหนังสือจดหมายเหตุฯ (Archives, 2017) ระบุว่า วัดซางตาครัส วัดของพวกชาวฝรั่งพุกเก็ต ซางตาครัสมีความหมายว่าทางเขนศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องหมายสำคัญของชาวคริสต์ทั่วโลก บริเวณรอบๆ เป็นที่อยู่อาศัยของชาวคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเชื้อสายโปรตุเกส หรือที่คนไทยมักเรียกว่าฝรั่งพุกเก็ตที่อพยพโยกย้ายมาหลังเสียกรุง พ.ศ.2310 เมื่อบาทหลวงกอร์ได้รับพระราชทานที่ดินแห่งนี้จากพระเจ้ากรุงธนบุรี ให้เป็นที่ตั้งบ้านเรือนของพวกศาสนาคริสต์ ในวันที่ตรงกับเทศกาลฉลองมหากางเขนศักดิ์สิทธิ์ จึงได้นำนามที่เป็นมงคลนี้ มาตั้งชื่อหมู่บ้าน

สรุปความพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีที่มีต่อวัฒนธรรมนานาชาติ ได้แก่

- 1) สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีพระราชกรณียกิจด้านวัฒนธรรมกับนานาชาติที่มาอาศัยอยู่ในกรุงธนบุรีอย่างหลากหลาย ด้วยบริบททางสังคมในสมัยกรุงธนบุรี เป็นช่วงเริ่มสร้างบ้านเมืองใหม่ ต้องรวบรวมผู้คนให้มีพลัง และเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อฟื้นฟูบ้านเมืองให้มั่นคงแข็งแรง
- 2) ความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ละชนชาติจะต้องมีศูนย์รวมทางจิตใจตามศาสนาของตน สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงให้สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา และทำนุบำรุงวัฒนธรรมของแต่ละเชื้อชาติ
- 3) ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของผู้คนในบริเวณพื้นที่ทางวัฒนธรรม แขวงวัดกัลยาณ์ แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีการอยู่ร่วมกัน เป็นมิตรไมตรีต่อกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังคำกล่าวของผู้อาวุโสในชุมชนวัดประดิษฐาราม กล่าวว่า “วัดลาวบางไส้ไก่ วัดใหญ่ศรีสุพรรณ วัดมอญรามัญ วัดน้อยหิรัญรูจี” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ดังพระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีตั้งแต่สร้างกรุงธนบุรี ที่ทรงมีพระเมตตาให้ประชาชนทุกเชื้อชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข

อภิปรายผลการวิจัย

งานค้นคว้าเรื่องการศึกษาสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีกับพระราชกรณียกิจด้านความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมนานาชาติในสมัยกรุงธนบุรี ทำให้ทราบชัดเจนว่าสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีให้ความสำคัญกับชนเชื้อชาติต่างๆ ที่เข้ามาอาศัยร่วมพระบรมโพธิสมภารในราชอาณาจักรของพระองค์ สอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ ซึ่งศึกษาจากวรรณกรรมของพระเกียรติและเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีความสอดคล้องกันในเรื่องพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์ไทยแต่โบราณดังนี้

1) ด้านพระราชกรณียกิจ

พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมีหลากหลายประการ เหมือนเช่นพระมหากษัตริย์ไทยแต่โบราณ สอดคล้องกับ ประคอง นิมนานเหมินท์ (Nimmanhemint, 1999) ศึกษาเรื่องพระมหากษัตริย์ไทยจากวรรณคดีของพระเกียรติ กล่าวว่า พระมหากษัตริย์ 5 พระองค์ คือ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่เก้า วรรณคดีของพระเกียรติพระมหากษัตริย์ 5 พระองค์ได้สะท้อนให้เห็นภาพของพระมหากษัตริย์ใน 5 สมัย ในลักษณะที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน กล่าวคือพระมหากษัตริย์ 5 พระองค์ ทรงเป็นผู้มีบุญญาธิการทรงศรัทธาค้ำจุนพระพุทธศาสนา และทรงเมตตาต่อคนทั้งปวงเหมือนกัน ส่วนที่ต่างต่างนั้นมีความสัมพันธ์มาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมในแต่ละรัชสมัย ตรงกับโคลงของพระเกียรติสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีฯ (The Royal Chronicle Of Thonburi: Version of Puntanumas (Jerm), 2008) แสดงให้เห็นว่าสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีพระเมตตาต่อประชาชนในกรุงธนบุรีอย่างเท่าเทียมกัน

2) ด้านการผสมผสานทางวัฒนธรรม

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงเปิดเสรีในงานมหรสพนาฏนาชาติในสมัยกรุงธนบุรี เนื่องด้วยพระองค์ทรงมีความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมต่างชาติมาแต่ครั้งกรุงธนบุรี เพื่อเป็นการรวบรวมกำลังไพร่พลที่กระจัดกระจายไปตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา พื้นฟูขวัญและกำลังใจของประชาชน เพื่อร่วมกันสร้างบ้านเมืองใหม่ และยังมีพระปรีชาสามารถในการประพันธ์บทละคร ดังปรากฏว่า “พระองค์ท่านได้ละครผู้หญิงของเจ้านครเมื่อคราวเสด็จไปปราบชุมนุมเจ้านครเมื่อ พ.ศ.2312 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงเฝ้าพระราชหฤทัยในทางนาฏศิลป์และการละครเป็นอันมาก ทรงพระราชอุตสาหะนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ขึ้นด้วยพระองค์เองรวม 4 ตอน ในเวลาเพียงเดือนเดียว (Supasophon, 1984:89) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมา วัฒนพานิช (Wattanapanich, 2008) การศึกษานาฏยลักษณะของละครหลวงในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กล่าวว่า ละครหลวงในสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นการแสดงละครผู้หญิงที่ได้รับมาจากละครผู้หญิงของเจ้าพระยาจักรีศรีอัมรินทร์ (หนู) ใน พ.ศ.2312 ประกอบละครในสมัยอยุธยาที่หนีภัยสงครามจากพม่า นาฏยลักษณะของการแสดงละครหลวงในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นการแสดงละครผู้หญิงของหลวงที่มีจารีตในการแสดงแบบสมัยอยุธยาตอนปลาย ละครหลวงในสมัยธนบุรีรูปแบบและลักษณะในการแสดง เช่นเดียวกับละครรำ การแสดงยังคงจารีตประเพณีและขั้นตอนตลอดจนการแสดงเริ่มจากการไหว้ครู โหมโรง การรำเบิกโรงแล้วจึงจับเรื่อง

3) ด้านการปฏิบัติตามจารีต

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงปฏิบัติตามจารีตของพระมหากษัตริย์สมัยกรุงศรีอยุธยา เรื่องการมีพระบรมราชานุญาตให้ประชาชนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมในสังคมกรุงธนบุรีอยู่ร่วมกัน สังคมกรุงธนบุรีมีชาวต่างชาติมาอาศัยอยู่ร่วมด้วยเหมือนเช่นสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อกรุงศรีอยุธยา

แตก สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมาสร้างกรุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ จึงมีผู้คนติดตามมาจากกรุงศรีอยุธยาส่วนหนึ่งและประกอบกับเมืองธนบุรีแต่เดิมเป็นเมืองท่าที่มีการค้าขายอยู่แต่โบราณจึงทำให้ชาวต่างชาติมาอาศัยอยู่ร่วมกันในกรุงธนบุรี สอดคล้องกับ พัทธพรรณ เสือคง (Soeykong, 2010) ซึ่งเห็นว่าวิถีชีวิตของคนในสังคมเมืองพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 22 ถึง พ.ศ.2310 ชาวเมืองบางส่วนปรับตัวเพื่อประกอบอาชีพค้าขายและปฏิสัมพันธ์กับชาวต่างชาติ แต่ทั้งนี้ยังดำรงวิถีการปฏิบัติแบบพุทธศาสนิกชนที่ดี ยังคงผูกพันกันในหมู่เครือญาติ เมื่อมีงานมหรสพหรืองานประเพณีชาวเมืองจะออกมาร่วมสนุก กิจกรรมยามว่างมักเล่นพนันและดื่มเหล้า จึงเห็นได้ว่าแม้จะมีการเรียนรู้วัฒนธรรมของต่างชาติ แต่ชาวอยุธยายังคงวิถีแห่งเกษตรกรรมและวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ ยังทำนุบำรุงพระศาสนา และสามารถอยู่ร่วมกันกับชาวต่างชาติได้อย่างมีขันติธรรม และงานวิจัยของ กรรณิการ์ สุธีรัตนภิรมย์ (Suteratanapirom, 2012) ในวิทยานิพนธ์เรื่อง กรุงธนบุรีในสมัยอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์ กล่าวว่า ชุมชนธนบุรีมีพัฒนาการมาจากการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเกษตรกรรมมีน้ำกระจัดกระจายโดยมีศาสนสถานเป็นศูนย์กลาง ชุมชนจะมีความหนาแน่นมากบริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม การเข้ามาของชาวตะวันตกโดยเฉพาะเพื่อการพาณิชย์นานาชาติ

นอกจากนี้ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรียังทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกและเปิดกว้างทางสังคมให้คนต่างชาติแต่นับถือพุทธศาสนาได้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ทั้งนี้เนื่องด้วยกรุงธนบุรี มีคนหลากหลายเชื้อชาติศาสนาและวัฒนธรรมอาศัยอยู่ร่วมกัน ดังปรากฏในจดหมายรายวันทัพ ดังนี้ “วันจันทร์ ขึ้น 3 ค่ำ เดือนอ้าย เพลาบ่ายถึงปากน้ำพุทไธมาศ สถิตพระราชวัง ให้นิมนต์พระสงฆ์ในจังหวัดแขวงเมืองพุทไธมาศเข้ามาถวายจีวร แล้วเสด็จไป ณ วัดยวน ถวายนมัสการรูป (พระ) พุทธประติมากร ฝ่ายพระสงฆ์ถวายสวดมนต์ให้ทรงฟัง จึงมีพระราชบริหารให้อาวาทยโดยภาษาญวน ให้ตั้งอยู่ในวินยสิกขา อย่าคบหาส้องเสพย์ด้วยสีกา ให้อุตสาหะทำนุบำรุงพระพุทศาสนาให้รุ่งเรืองสืบไป (The Royal Chronicle Of Thonburi: Version of Puntanumas (Jerm), 2008)

ดังนั้นการที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงเปิดโอกาสให้คนต่างชาติได้เข้ามาอาศัย ค้าขาย ตั้งบ้านเรือนในกรุงธนบุรี นอกจากจะทรงเปี่ยมด้วยพระเมตตาแล้วยังทรงต้องการรวบรวมคน เพื่อร่วมกันสร้างบ้านเมือง คือกรุงธนบุรีขึ้นใหม่ การให้ชาวต่างชาติเข้ามาอาศัยในกรุงธนบุรี นับว่าเป็นการปฏิบัติตามจารีตของกษัตริย์จักรพรรดิราชในสมัยกรุงศรีอยุธยา สะท้อนให้เห็นว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีพระราชปณิธานในการทำนุบำรุงวัฒนธรรม และสืบสานจารีตประเพณีของกรุงศรีอยุธยา การผสมผสานทางวัฒนธรรมไทยกับนานาชาติมีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ด้วยเป็นสังคมนานาชาติ มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน สืบต่อมาสมัยกรุงธนบุรีก็มีชาวต่างชาติส่วนหนึ่งอพยพมาอาศัยอยู่ร่วมกันเช่นเดียวกับกรุงศรีอยุธยา

ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ขอเสนอแนวทางการวิจัยในระยะต่อไป ดังนี้

- 1) กรุงธนบุรีมีความเป็นสังคมนานาชาติ จึงควรศึกษาคำยืมภาษาต่างประเทศในสมัยกรุงธนบุรี
- 2) ควรศึกษาพระราชกรณียกิจด้านอื่นของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เช่น ด้านเศรษฐกิจ ตอนต้นรัชกาล กรุงธนบุรีมีภาวะเศรษฐกิจตกต่ำมากจากภัยสงคราม แต่ในตอนปลายสมัยกรุงธนบุรี เศรษฐกิจในสมัยกรุงธนบุรี มีความเจริญขึ้นมาก จึงควรศึกษาแนวคิดเรื่องการฟื้นฟูเศรษฐกิจของกรุงธนบุรี
- 3) สมัยกรุงธนบุรีมีวรรณคดีสำคัญเรื่อง นิราศกวางตุ้ง ซึ่งเป็นวรรณคดีเรื่องแรกของไทยที่มีการบรรยายถึงการเดินทางไปต่างประเทศและมีพิธีทางการทูตเล่มแรกของไทย เมื่อกว่า 200 ปีมาแล้ว การศึกษาวรรณคดีเรื่องนิราศกวางตุ้ง จะเป็นประโยชน์ในด้านภาษา ประวัติศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและจีนได้เป็นอย่างดี

References

- Archives. (2017). *Commemorated '250-years' Thonburi*. Bangkok.
- Honoring Ballad to King of Thonburi*. (2008). Bangkok: Sripunya Publisher.
- Klaynatorn. W. (2012). *Proceeding Tracking Of King Taksin the Great In The Thonburi Side: Studied By Chronicles And Real Places*. Bangkok: Bansomdejchaopraya Rajabhat University.
- Laos Puppet and Bludgeon Band*. (2014). Retrieved November 15, 2016, from <http://www.nuks.nu.ac.th>.
- Matungka. J. et al. (2006). *Research Report on Religious Arts of Religious Place on Waterfront In Case Of Thonburi Community*. Bangkok: Office of Arts and Culture. Dhonburi Rajabhat University.
- Nguenshai. O. (2007). *A Study on the Cultural Status of the Mon Community at Koh Kret, Pakkred District, Nonthaburi Province*. Master of Science in Geography. Srinakarinthwirot University.
- Nimmanhemmin. P. (1999). Images of Thai King from the Praising Royal Literature. *Journal for Thai Language and Literature*, 16 (Special Issue).
- Nukaew. R. (2003). *The International Society of Thonburi during 1767-1782 A.D*. Master of Liberal Arts in Thai History. Srinakarinthwirot University.

- O-Charoen. S. (1998). *Mons in Thailand*. Foundation for Textbooks in Social Sciences and Humanities. Bangkok: Thammasat University.
- Piyapun. B. (1998). *Laos in Rattanakosin Royal Period*. Foundation for Textbooks in Social Sciences and Humanities. Bangkok: Thammasat University.
- Soeykong. P. (2010). *Lifestyle of the People in the City Of Ayutthaya from the 17th Century To 1767 A.D.* Master of Arts in History. Department of History. Silpakorn University.
- Srisuay. P. (1997). *Aesthetics in Thai Dramatic Arts*. Bangkok: Tana Printing.
- Supasopon. S. (1984). *King Taksin the Great and the Chinese Role in Siam*. Bangkok: Pollachai Printing Center.
- Suteratanapirom, K. (2012). *Thonburi Town in Ayutthaya until Rattanakosin Royal Ages*. Ph.D. Dissertation for Archaeology in History. Department of Archaeology in History. Graduate School. Silpakorn University.
- The Royal Chronicle of Thonburi (King Taksin the Great): Version of Bradley*. (2008). Bangkok: Kosit Publisher.
- The Royal Chronicle of Thonburi: Version of Puntanumas (Jerm)*. (2008). Bangkok: Sripunya Publisher.
- Wattanapanich. P. (2008). *A Study on Dance of the Royal Drama in the Reign of King Taksin the Great*. Ph.D. in Liberal Arts. Chulalongkorn University.
- Yuenyong-anand, K. (2001). *A Reflection of the Entertainment in the Thonburi Royal Period*. Bangkok: Dhonburi Rajabhat University.